

Presentació

Pilar Heras i Trias *

El tema que es proposa des d'aquest número de *Temps d'Educació*, en aquesta TRIBUNA, és un d'aquests temes dels quals, malgrat que se'n parli molt avui, no se n'ha acabat de treure l'entrellat, sobretot quan s'aborda la seva implicació en termes de canvi d'actituds i de preses de posició. Fa molts anys que es treballa directament o indirecta el tema de l'androcentrisme i, a vegades, recordar on comencen les opressions i les discriminacions és sinònim de reconèixer-nos-en responsables o, si més no, còmplices. En conseqüència sovint ens quedem en la superfície de les anàlisis, per no acabar de despullar-nos d'allò que ens fa actuar com si avui mateix acabéssim de descobrir que el problema existeix.

Quan a Catalunya, l'any 1976, es van organitzar les

Primeres Jornades Catalanes de la Dona, el tema «Dona i educació» ja hi era present. Des de llavors han passat moltes coses, però de vegades sembla que el panorama no hagi canviat gaire, i en tenim prova en el fet que ara ens tornem a trobar per tornar a constatar que, en les relacions de sexe-gènere, el col·lectiu femení és el qui hi té la pitjor part.

De les Jornades ençà molta gent, fonamentalment dones, ha discutit en termes teòrics i debatut sobre la pràctica a l'entorn de l'origen de la discriminació de la dona, dels canvis que caldrien per tal que no es donés, etc. Ara continuem discutint a partir de moltes de les mateixes bases que van moure les primeres dones que van anar forjant el moviment feminista a casa nostra (que ara és considerat «desprestigiat»). S'ha dit que el debat no s'havia estès prou a nivell de la població en general; potser és cert i per això cal continuar escampant-lo i aclarint-lo cada vegada més. S'ha dit que el debat feminista, sobretot el teòric, ha deixat les organitzacions «de base» -amb prou feines sobreviuen en un context com l'actual-, ha deixat el carrer i s'ha traslladat a la universitat, al «temple del saber». Però aquí tampoc no sembla haver arrelat suficientment perquè s'hi sentin racionalment i vitalment implicats els diferents estaments (professorat, alumnat, personal administratiu i de serveis, etc.)

* Pilar Heras i Trias és professora de Sociologia de l'Educació i de Pedagogia Ambiental a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. Ha participat i participa en diverses recerques relacionades amb el sexisme i l'androcentrisme. És autora de la tesi de doctorat *Dona i educació a Catalunya. Una mirada al sexisme educatiu des d'una pedagogia social no androcèntrica*.

La universitat és androcèntrica -s'ha dit que és un dels espais més androcèntrics de la vida social- i els discursos universitaris en són una bona mostra, malgrat que sembla que en alguns moments tothom ha entès el missatge de la no-discriminació. Hi ha temes que es posen de moda en un determinat àmbit de la vida social i/o acadèmica perquè algú «amb autoritat» els proposa, o bé perquè la mateixa dinàmica social -canviant, però no tant- els imposa. I amb tot, es continua discriminant a partir de la jerarquia de gèneres i es continua educant en la discriminació amb el criteri d'afavorir per damunt de tot aquell model dominant de ser home, occidental, blanc, de classe alta, etc.

Aquest model androcèntric, classista, racista, etc., sobre el qual discutim gairebé cada dia, però només des de la *reflexió educativa*, resulta ser l'únic que es transmet en la *pràctica* en tots els nivells i àmbits educatius. Una altra vegada la persona que «pensa teòricament» i que fa disposicions sobre la pràctica -sense atendre-la, la major part de les vegades-, es troba allunyada (generalment no són dones) de la pràctica, amb la qual cosa es fa força inversemblant la voluntat que diuen tenir d'anar cap a un model no androcèntric de l'educació.

Com qualsevol aspecte de moda, el discurs sobre la no-discriminació, el no-sexisme, etc., tal com es planteja ara des

d'algunes pedagogies, passarà (alguns ja consideren que «ha passat de moda», que ja està superat), i quedaran encara aquelles manifestacions quotidianes a casa, a les aules, en les relacions alumnat-professorat, professorat-professorat, sexistes i discriminatòries. Perquè aquesta és la realitat androcèntrica que trobem tan arrelada, també, en els esquemes mentals i en les pràctiques quotidianes de les persones que ens dediquem a educar.

Però a banda de la moda, hi ha un sector de la població educativa preocupada seriosament per aquest estat de la qüestió. Amb una part d'aquesta població hem volgut intercanviar opinions i discutir sobre l'androcèntrisme, sobre el sexisme. Hem conversat -durant mitja hora, en alguns casos, o durant tres o quatre hores, en d'altres- amb dones relacionades amb la pràctica educativa que estan reflexionant i duent a terme accions, des de diferents àmbits, per fer «una altra lectura de les coses» menys androcèntrica i, per tant, menys etnocèntrica, menys jeràrquica, menys classista... I hem volgut escoltar també la versió més «oficial» sobre algunes de les activitats que es duen a terme en l'ensenyament referides al tema que ens ocupa.

Els resultats íntegres de totes les converses és impossible de transcriure, per raons òbvies d'espai. Però n'hem volgut presentar una mostra que s'ha

estructurat de la següent manera:

1. «Punts de vista. Sobre reflexions i vivències»

Primerament, s'han extret de cada conversa algun dels paràgrafs que ens han semblat més significatius que expressen les opinions de Marina Subirats, Núria Perez de Lara, Caterina Lloret, Montserrat Moreno, Maria de Borja, Genoveva Sastre, Antonieta Carreño, Mercè Pallejà i Carme Panchón (des de la Universitat), de Gine Alvaladejo, Isabel Porta, Manuela Rodríguez, Montserrat Roset i Assumpta Sopeña (des de l'Institut de Batxillerat), Pilar Martín i Anna Piguillem (des de l'Escola) i Irene Rigau (des de l'administració educativa catalana).

En segon lloc, s'hi exposen alguns dels què, com i per què, a manera d'apunts per a la discussió sobre temes com el

tractament de l'androcentrisme i del sexisme, la igualtat d'oportunitats, la diversitat, la discriminació positiva, els càrrecs i les càrregues docents, el feminisme i els estudis de gènere. Es tracta també de paràgrafs extrets de les converses mantingudes amb les persones esmentades.

2. «La reforma de les ciències socials en l'ensenyament secundari obligatori, ¿un joc de paraules?»

Finalment, i atès que un dels punts de referència en totes les converses ha estat la Reforma educativa, s'ha cregut convenient de dedicar-hi un espai en especial. Per això, sabent de l'anàlisi comparativa dels dissenys curriculars de ciències socials de secundària del MEC i de la Generalitat que Amparo Moreno ha fet, s'ha pensat que tenia interès demanar-li la seva col·laboració en aquest sentit.